

Napsal Rudolf Wolkan

(E*forum, 03. 03. 2014)

*V rubrice Napsali publikujeme vzpomínkový text, jímž se **Rudolf Wolkan** (21. 7. 1860 Přelouč u Pardubic – 16. 5. 1927 Vídeň), tehdy již emeritovaný profesor vídeňské univerzity, jen několik měsíců před smrtí – vrátil přes vzdálenost takřka padesáti let k době svých pražských vysokoškolských studií (1879–1882). Wolkan, absolvent gymnázia v České Lípě, r. 1889 vystřídal dvojí suplenturu (na německém malostranském gymnáziu a na liberecké průmyslovce) za místo univerzitního knihovníka v bukovinských Černovicích, zde se r. 1896 habilitoval, zde také – jak uvádí autor jeho nekrologu v deníku Deutsche Zeitung Bohemia (17. 5. 1927) – napsal Wolkan, „vzdálen od domovské vlasti, ale stále s ní v duchovním spojení, několik děl zabývajících se dějinami a literaturou Němců z Čech“.*

Právě tyto práce (zejména tři svazky Böhmens Antheil an der deutschen Litteratur des XVI. Jahrhunderts, Praha, A. Haase 1890, 1894) byly již v průběhu posledního desetiletí devatenáctého století bohatě diskutovány, a to jak v české, tak německé tuzemské historiografické rozpravě. Josef Truhlář např. nad knihou Das deutsche Kirchlied der Böhmischen Brüder im XVI. Jahrhunderte (Prag 1891) zpochybnil koncem r. 1891 samy základy Wolkanovy práce, podávaje současně diagnózu autorovu: „P. Wolkan pracuje, jak se zdá, vůbec příliš rychle, a neumí v literárno-historickém zkoumání výhost dávatí názorům všedním; odtud plynou všechny vady a nedostatky prací jeho literárních, jichž uvaruje se zajisté, dopřeje-li i tělu i duchu svému většího klidu. Nám i soukmenovcům jeho může literární činnost, již se oddal, prospěti jen tenkrát, opatří-li se literárno-historickým aparátem českým tak dobře, jak opatřen jest německým – ale k tomu jest zapotřebí i píce i času i konečně chladné mysli“ (Časopis Muzea království českého 65, 1891, sv. 2, s. 527–532, zde s. 531–532).

Česká podezíravost – patrně ne docela neoprávněná – provázela Wolkanovy učené počiny i v dalších desetiletích (mezitím se r. 1902 přesunul do Vídně – do tamější univerzitní knihovny, r. 1908 byl jmenován mimořádným profesorem pro novější německou literaturu a v této pozici působil do roku 1923). Také kniha Geschichte der deutschen Literatur in Böhmen und in den Sudetenländern (Augsburg 1925), kterou Wolkan navázal na své předchozí pokusy o rekonstrukci dějin německého písemnictví v českých zemích, se v českojazyčném odborném tisku nedočkala příliš pozitivního přijetí – Arnošt Kraus jí věnoval ironický výčet nedostatků a omylů, i Vojtěch Jirát v zevrubné recenzi (Časopis pro moderní filologii 13, 1926/1927, č. 1, prosinec 1926) Wolkanův výklad v mnoha směrech zpochybnil. Po odchodu do výslužby se podle nekrologu v Národní politice (17. 5. 1927) Wolkan čile věnoval

politice: „Byl horlivým agitátorem hnutí velkoněmeckého a pro připojení Rakouska k Německu.“ Zevrubného a obezřetného monografického portrétu se Wolkanovi dosud nedostalo, přitom by jistě taková sonda v mnohém přispěla k poznání parametrů střeoevropské intelektuální, nejen historiografické rozpravy.

Vzpomínka Rudolfa Wolkana na studentské (buršácké) spolky, Čtenářský a přednáškový klub německých studentů v Praze (Lese- und Redehalle der deutschen Studenten in Prag) a studium na pražské univerzitě v letech těsně předcházejících jejímu rozdělení byla otištěna v příloze k jubilejnímu stému výročí deníku Bohemia (Deutsche Zeitung Bohemia, 30. 1. 1927, Erinnerung und Erlebnis. Beilage zur Jahrhundert-Ausgabe der Bohemia, s. 1).

mt

Prof. Dr. Rudolf Wolkan (Viedeň): Studentem v Praze

Když jsem roku 1879 zahajoval své univerzitní studium, Praha se zdála být poklidným střediskem provincie, v jehož nitru to možná kvasilo, avšak navenek se to téměř neprojevovalo. Jen hrstka jeho obyvatel snad snila o tom, že by se jednoho dne mohli stát pány samostatného českého státu; jejich nejtroufalejším přáním bylo toliko vidět ve svém městě korunovaci císaře Františka Josefa na českého krále. Praha byla bezesporu z větší části česká, ale poznat to téměř nebylo, v čase oběda byla na Příkopech na straně Německého kasina slyšet skoro výlučně němčina, a když jste se někoho ulici na něco zeptali lámanou češtinou, mohli jste si být jisti, že dostanete vlídnou odpověď v němčině. Také „buršák“ se svou barevnou čepicí nevzbuzoval ještě všeobecnou nevoli a v čepici a se stuhou se mohl ukázat dokonce i ve vysloveně českých podnicích jako třeba U Primasů. Vstoupil jsem tehdy do buršáckého spolku Teutonia; v prvních lavicích mé posluchárny na Filozofické fakultě sedělo několik „teutonů“, s nimiž jsem brzy navázal bližší kontakt a kteří mě vybídli, abych k nim nastoupil jako „fuchs“ [nováček – pozn. překl.]; mezi nimi především Rafael Pacher, pozdější státní tajemník, tehdy duchovní hlava Teutonie, jehož vtipné a často velmi ostré politické básně, namířené hlavně proti předsedovi vlády Taaffemu, se vždy velice rychle rozšířily mezi všemi nacionálně založenými studenty. Později se k nám připojil mladší K. H. Wolf, který byl už tehdy stále připraven napadnout jakéhokoli protivníka a který byl členem buršáckého spolku Ghibellinia, na jehož vzniku se Teutonia podílela. Jako se skoro všichni „ghibellini“ rekrutovali z Liberce, tak pocházela většina „karolínů“ z České Lípy, „teutoni“ částečně také z Lípy, částečně z Litoměřic.

Německé studenstvo tehdy ještě nebylo příliš nacionálně zaměřené; spolky Teutonia a Carolina zahájily boj za přetvoření Čtenářského a přednáškového klubu německých studentů v Praze (Lese- und Redehalle der deutschen Studenten [in Prag]), jenž byl významným studentským centrem, v nacionálním duchu. Klub tehdy vedl nevýrazný Franz Studniczka, dnes profesor na univerzitě v Lipsku, který s Dr. Salzem vehementně

hájl dosavadní ráz Klubu proti ostrým útokům národovců; k nim patřili vnímavý Dr. Robert Schnürdreher, bouřlivák Wolf Raudnitz a satirik Emil Kuh, z nichž zejména posledně jmenovaný protivníka ostře napadal vtípem a ironií. Nestranný charakter Čtenářského a přednáškového klubu zastávaly hlavně spolky Albia a Austria – až do chvíle, kdy jim den Chuchelské bitky konečně otevřel oči, když Austria a především její fuchsmajor [mentor nováčků – pozn. překl.], princ Thurn-Taxis, museli za svou náklonnost k Čechům hořce zaplatit. Tímto dnem bylo rozhodnuto o vítězství národovecké strany; její boj výrazně podporoval týdeník Montagsrevue a hlavně deník Bohemia spolu se svým redaktorem Josefem Willomitzerem, jehož píseň Wir schielen nicht, wir schauen (My nešilháme, hledíme) vzbudila bouřlivé nadšení. Buršáci ovládli Čtenářský a přednáškový klub jako vítězové, černo-červeno-zlatá stuha se stala odznakem jejich členů; do čela se dostal Friedrich Adler.

Pod Adlerovým vedením Klub zažil skvělé období. Tehdejší rektori obou vysokých škol, Mach a Kick, stejně jako profesori Hering, Knoll a další s ním navázali bližší styky, jeho duchovní život zaznamenal nový, významný rozmach; při přednáškových večerech měřili své síly nejzdatnější duchové klubu, na prvním místě Adler, který nám tehdy představoval své překlady ze španělštiny.

Soukromé vztahy mezi profesory a studenty, jak je zná v požehnané míře Německo, se v Praze pěstovaly jen výjimečně, alespoň na Filozofické fakultě. Pouze germanista profesor Kelle, který přišel z Bavorska, ale na Filozofické fakultě měl rozhodné odpůrce, k sobě ve středu odpoledne zval vybrané posluchače. k Maxi Grünertovi jsem chodil na přednášky z orientálních jazyků, radoval jsem se z libozvučnosti Firdúsiho veršů, často jsme ale tvořili s Friedrichem Adlerem a Rudolfem Dvořákem, pozdějším orientalistou na české univerzitě, celé posluchačstvo. Také sanskrt jsem studoval – u Alfreda Ludwiga, o kterém šly zvěsti, možná proto, že neměl doktorát, že byl původně krejčím a sám se dovzdělal jako samouk; byl to duchaplný a laskavý muž, bohužel ale považoval své posluchače za hotové znalce indického jazyka. Jeho gramatika sanskrtu byla jasná a srozumitelná; když pak ale začal ve druhém semestru vykládat dharmášástru, ke kterémužto účelu nám přinesl své vlastnoruční litografie textů, vytrhával jednotlivá slova z celku a vysvětloval nám, jak znějí v jednotlivých indických dialekttech, aniž nám ale řekl, co znamenají německy; a také nám nepřekládal celé věty. My jsme si ale sami poradit neuměli, protože v univerzitní knihovně byl jeden jediný slovník sanskrtu a ten si vypůjčil Ludwig. A tak bylo pochopitelné, že se těch pár posluchačů, které měl, brzy rozuteklo, a on nakonec zůstal sám.

S největším západem jsem ale navštěvoval germanistické přednášky. Kelleho živá, proměnlivá, ostře řezaná tvář, jeho výrazně přízvukovaná říšskoněmecká výslovnost a jeho zanícený a podnětný řečnický styl z něj činily jeden

Z nejvýraznějších úkazů na univerzitě. Ve vyšších semestrech jsme se samozřejmě nemohli ubránit skrytému úsměšku, když každou přednášku o staré a střední horní němčině začínal slovy: „Drazí pánové! Karlovci vešli s Ludvíkem Dítětem do předčasného hrobu,“ nebo když zahajoval výklad o německých legendách slovy: „Legenda je produktem doby, ve které vznikla,“ což pronášel s takovou vážností a takovým důrazem, že jsme byli naprosto unešeni a ani nás nenapadlo zamýšlet se nad skutečností, jak málo je tím řečeno. Praha tehdy ještě měla nerozdělenou univerzitu; Němci a

Češi spolu vycházeli dobře; často jsme si vzájemně vypomáhali zapůjčováním přednáškových sešitů, dokonce bylo možné, aby se nějaký Čech, jako třeba Ernst (ted' Arnošt) Kraus, stal přidruženým členem německého sdružení, aniž mu to později zabránilo v dosažení profesury na české univerzitě. Ale tyto idylické poměry se velmi rychle změnily, když byla za Kremera von Auenrode univerzita rozdělena, přičemž především Kremer trval na tom, že Češi mají skládat část zkoušek v němčině, místo aby přiměl Němce ke studiu češtiny – krátkozrakost, jež se měla později hořce vymstít.

Překlad Petra Grycová

www.ipsl.cz